

Beheerst boven blijven

A. de Jonge, Sint Jansklooster

Geen enkele natuurbeschadiging veroorzaken, is één van de belangrijke eisen bij het ontbossen en herstel van sloten en greppels in het Natura 2000-gebied De Wieden. A. de Jonge heeft daar machines en werkwijzen voor ontwikkeld en voegt daar kennis van het gebied aan toe. Letterlijk het gebied zo kunnen lezen dat je weet waar je kunt gaan en staan, is hier doorslaggevend.

Project: natuurherstel Natura 2000-gebied De Wieden
Opdrachtgever: Natuurmonumenten
Aannemer: VOF A. de Jonge, Sint Jansklooster
Aanneemsom: circa € 1.300.000,-
Looptijd: 2018-2020
Werkzaamheden: verwijderen houtopstanden, verwijderen stobben tot tien centimeter onder maaiveld, herstellen watergangen, petgaten en trekpaten, geschikt maken voor maaien, afvoer hout voor biomassatoepassing.

Karel de Jonge: "Veel aanwezig zijn en zeker ook met enige regelmaat meewerken, is nodig om de voortgang te bewaken en werkmethodes te beoordelen en te verbeteren. Dat laatste blijft een continu proces."

"Ik zou daar niet oversteken, want ik denk dat je er dan tot de schouders in zakt", lacht Karel de Jonge, die zelf het toezicht en de begeleiding bij deze klus uitvoert. "We hebben wel een lier om je weer boven te krijgen, want we zijn hier op alles voorbereid", voegt hij daar met een nog grotere glimlach aan toe. Met een "Gelukkig nog niet nodig gehad" loodst hij ons safe over wat steviger drijftillen (stukken 'schijnland' die op het water drijven) om een voormalig trekpat (dichtgegroeide vroeger afgegraven strook veen) naar een volgende legakker, ook wel ribbe of kragge genaamd. Dergelijke ribben zijn vaak stevig genoeg om er met aangepast materieel over te rijden. Halverwege onze overtocht staan we te kijken hoe een rupskraan op acht meter draglineschotten het gerooide hout overzet richting een begaanbare ribbe. "Direct versnipperen gaat hier niet. Je ziet hoe de rupskraan op de schotten 'drijft'. We zijn al blij dat we op dit stuk het hout 'mechanisch' over kunnen zetten", zegt hij, daar nadrukkelijk aan toevoegend: "Net niet kennen we niet, want dat is absoluut niet toegestaan bij dit project. We nemen daarin geen risico." Bram en Karel de Jonge zijn opgegroeid nabij Natura 2000-gebied De Wieden en Weerribben. Ze kennen dus de grillen van het gebied van jong af aan en kennen ook de grenzen. Karel: "Dat is nodig, want zonder die kennis red je het hier niet."

Natuurherstel

Die kennis en ervaring spelen een grote rol in het gegund krijgen van de driejarige opdracht voor het herstel en onderhoud van dertig hectare sterk bebost, karakteristiek Wieden-landschap net boven Zwartsluis. De Wieden is een uitgestrekt laagveenmoeras dat bestaat uit kleine en grote meren, kanalen, petgaten en legakkergebieden met natte graslanden, trilvenen, rietland en moerasbos. Het huidige beheer van Natuurmonumenten is gericht op het in stand houden en waar mogelijk herstellen en ontwikkelen van laagveenmoeras-ecosystemen. Kenmerkend daarin zijn de drijftillen die ontstaan tijdens het verlandingsproces van open water naar gesloten moerasbos. Dat verbossen gebeurt nu in een te rap tempo. Natuurmonumenten beoogt het herstel van deze drijftillen met oorspronkelijke vegetatie en bijbehorende fauna. De bomen en opslag worden gekapt, de stobben verwijderd en voor de verbetering van waterafvoer en wateraanvoer worden sloten en greppels gerealiseerd. Er ontstaat weer ruimte voor de groei van zeldzame plantensoorten en zo krijgt het gebied zijn open karakter terug.

Twee rondes

In de eerste Europese openbare aanbesteding is sterk geselecteerd op kennis van het gebied en ervaring met dergelijke projecten. Hier kwam A. de Jonge met glans door, omdat het bedrijf, dat vlakbij het gebied is gevestigd, het gebied op zijn duimpje kent en doordat het al vergelijkbare onderhouds- en herstelproducten in de Wieden heeft uitgevoerd. Bram de Jonge: "Wij zijn een praktisch ingesteld bedrijf, dat in de loop der jaren diverse werkmethoden en middelen heeft ontwikkeld om

1 Een groot deel van het terrein is onbegaanbaar voor machines. Op enkele stevige ribben kan wel worden gewerkt met de rupsgraafmachine met een speciale, aangepaste Forestcutter-verzamelnipper.

2 Het hout wordt hier meerdere malen overgeslagen om het zo vanaf de ribben bereikbaar te krijgen voor de transport-snippercombinatie. Resthout wordt in een laatste ronde handmatig verwijderd.

3 Het zit wel eens mee, zoals hier een zandkop waar de rupsgraafmachine een watergang kan herstellen zonder het tijdrovende verleggen van schotten.

4 Eén van de door A de Jonge herstelde watergangen, die voor de ontbossing van het laatste deel worden ingezet voor het afvoeren van hout.

in dergelijke gebieden herstel- en onderhoudswerkzaamheden uit te voeren. Die referenties hadden we."

In de tweede aanbestedingsronde kwam het aan op de details om in het EMVI-plan van aanpak het verschil te maken. "We zijn vooral praktisch uitvoerend denkend en wat minder gericht op het zo mooi mogelijk schrijven van aanbestedingen, maar toch is het ons gelukt op basis van ons plan van aanpak dit werk gegund te krijgen", aldus Bram. Het gaat om de combinatie van werkzaamheden om dit werk deels machinaal en deels handmatig uit te voeren conform de harde en strenge eisen van Natuurmonumenten, waarbij geen enkele vorm van insporing en beschadiging van de natuur is toegestaan en waarbij maximale preventie ten aanzien van calamiteiten moet zijn geborgd. "Het is moeilijk om dat allemaal op papier goed te omschrijven, omdat veel zaken toch op ervaring ter plekke worden uitgevoerd."

Vaardig

Je snapt dat als je de mobiele kraan het hout ziet overslaan. De machinist werkt behoedzaam en bedreven met het overslaan en het telkens verleggen van de schotten. De sorteergrijper heeft daarvoor een haak en de schotten zijn voorzien van boeien om ze ook onder water

te vinden. "Je ziet dat er nog wel wat hout blijft liggen, maar dat gaat niet anders", vertelt Karel. "Dat pakken we de laatste ronde handmatig mee", zegt hij. Hij controleert op het bewerkte stuk nauwkeurig of alle stobben zijn verwijderd of voldoende onder het 'maaveld' zijn ingekort. "Het ziet er goed uit. Dat is belangrijk, omdat het handmatige nawerk anders heel veel tijd kost."

Even verderop ligt een stevige ribbe waarover ze met de Wetlandtrac met versnipperaar kunnen om het hout te versnipperen en af te voeren. Een eindje verder, op een andere stevige ribbe, is een rupsgraafmachine met een speciale, aangepaste Forestcutter-verzamelnipper samen met de Wetlandtrac druk bezig een deel te ontbossen. Met de verzamelnipper kunnen de daar relatief kleine stobben prima tot onder het maaiveld worden weggefreed. "Op het stuk dat hij nu meepakt, kun je echt niet met machines dichtbij komen. Je kunt er ook niet lopen", vertelt Karel. Hij wijst daarbij op de houtopstanden erachter. "Zie je, allemaal dun hout op een breed voormalig trekpat met hier en daar afgestorven dikkere afgestorven houtresten die zijn gezonken. Dan weten wij dat de opslag op zeer slappe drijftillen staat", aldus Karel. Hij geeft aan dat hij voor de aanbesteding het project grondig heeft bekeken om een goede inschatting van de begaanbaarheid en het aandeel handwerk te kunnen maken.

5

6

7

8

5 Voor het sparen van de bodem wordt de Wetlandtrac ingezet, waarbij de versnipperaar is voorzien van een glijplaat. Dat scheelt 2,5 ton druk.

6 Voor het ontbossen van deel twee zal alles over water moeten, zoals hier de aanvoer van mankracht en materieel.

7 Op voor de machine ontoegankelijke stukken gaan de medewerkers met zelf uitgedachte schakelbare werkvlochten over de drijftillen. Hier worden lieren ingezet om het hout op de ribben te krijgen.

8 Het project bevat relatief weinig dik hout. Het meeste wordt versnipperd en volgens de eisen afgevoerd als biomassa.

Over water

Inspelend op de eisen is de Wetlandtrac uitgerust met brede rupsen en met een speciale, door fabrikant Ufkes Greentec aangepaste versnipperaar met een extra grote sledevoet. De machinist blaast bovendien de tienkuubs bunker lang niet vol. "De machinist kent de omstandigheden en weet waar de grenzen liggen."

Die grenzen spelen even verderop, waar een karakteristieke brede watergang wordt hersteld, wat minder. "We hebben hier even geluk dat daar net een zandkop zit. Even verderop moet het weer met draglineschotten", aldus Karel. Die watergang is belangrijk voor het vervolg. "Tot hier konden en mochten we over de ribben het vrijgekomen hout en de houtsnippers afvoeren. Voor het tweede deel zal dat allemaal over water moeten."

Dan gaan de medewerkers met zelf uitgedachte schakelbare werkvlochten over de drijftillen om het hout veilig en stabiel handmatig te zagen en te verwijderen. Hiervoor worden dan compacte trekkers met lieren ingezet om de opslag zo op de begaanbare ribben te krijgen. "We weten nu al dat we ook een deel op sleepschotten rechtstreeks naar de transportdokken moeten slepen. Daar zitten heel veel manuren in. Dat is ons werk en onze specialiteit."

Onder controle

Vrij spel heeft De Jonge bepaald niet. In de aanbesteding zijn heldere eisen gesteld over de omgang en communicatie met derden en ook komen de opzichters van Natuurbeheer regelmatig controleren. "Dat vinden we prima: liever periodiek controle om de voortgang te borgen dan achteraf vaststellen dat zaken beter hadden gekund", zegt Karel. Hij geeft aan dat er bij dergelijke projecten toch altijd zaken kunnen spelen die niet helemaal zijn afgedekt in de aanbesteding. "Met de opzichters is binnen de gestelde eisen prima te overleggen. Daarmee brengen we samen zo'n project tot een goede afronding."

Deze winter zal het eerste gedeelte conform de eisen maaiklaar worden opgeleverd. Volgend jaar volgt het laatste deel van dit specialistische project, waarbij De Jonge de eerste maaigang conform het bestek zelf met een rupsklepelmaaier en deels handmatig met bosmaaiers zal uitvoeren om de laatste houtoneffenheden te slechten. "Daarna mag de natuur zich herstellen."

TEKST **Gert Vreemann**

FOTO'S: **Vreemann, A. de Jonge**